

וילך

והנה ע"ד הפשט שאלה זו היא רק בנוגע למצות הקהל – כי בפשוטו של מקרא, לא איירי הכתוב, "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" בכתיבת ספר תורה אלא קאי על שירת האזינו; ושירה זו שייכת לסוף ימי משה דוקא, כדברי ה' "הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה גו' וחרה אפי גו' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת גו' למען תהי' .. לעד גו' כי אביאנו אל האדמה גו' והי' כי תמצאן גו' וענתה השירה הזאת לפני לעד גו'" – הרי שכל (תוכן) שירת האזינו הוא – שתהי' "לעד" לבני ישראל כאשר יעברו את הירדן.

אמנם בנוגע למצות הקהל, אף שגם קיום מצוה זו הוא רק בבית המקדש, הרי אין טעם, לכאורה, שתאמר לבני דוקא בסמיכות ממש להסתלקותו של משה רבינו – שהרי כו"כ מצות נצטוו ישראל, ובפרט במשנה תורה, שקיומן הוא רק בארץ ישראל לאחר שיעברו את הירדן ובביהמ"ק וכי"ב.

ומכיון שזמנה של מצוה זו הוא "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה", מקומה הוא לכאורה בהמשך למצות שמיטה (בפ' בהר או עכ"פ בפ' ראה¹).

(6) כפרש"י על הפסוק. אבל ברלב"ג עה"ת שהכוונה לכל דברי התורה בכללם וגם השירה עמהם. ע"ש.

(7) לא, טז ואילך.

(8) כמש"נ (לא, יא) בבוא כל ישראל לראות את פני ה' במקום אשר יבחר. וראה לקמן הערה 16.

(9) ראה רמב"ן עה"ת בהקדמתו לספר דברים. וראה שו"ת הרדב"ן ח"ו כ"א קמג.

(10) או ב' תבוא, ששם נאמרו כו"כ מצות, משא"כ לאח"י (פ' נצבים ואילך). כינסם משה לפני

א. בפרשתנו נתפרשו שתי מצות עשה האחרונות שבתורה – מצות הקהל ("מקץ שבע שנים גו' בבוא כל ישראל גו' הקהל את העם גו'") ומצות כתיבת ספר תורה ("ועתה כתבו לכם גו'").

וע"פ הידוע, ש"סדר בתורה – תורה הוא", צריך לומר, שזה ששתי מצות אלו לא נאמרו עד סמוך ל(יום) מיתת משה, הוא בדיוק ו"תורה הוא" – ולכאורה ענין זה דורש ביאור: מדוע המתין הכ"תוב עם ב' מצוות אלו עד סיום התורה?

(1) לדעת הרמב"ם, החינוך וכו' – שלא מנו ברכת התורה (מהפסוק האזינו לב, ג) במנין המצות (משא"כ בנוגע למל"ת, שהרמב"ם במנין המצות (מל"ת קצד. וראה סהמ"צ שם. סי' היד הל' מאכלות אסורות פ"א ה"א) למד איסור יין נסך מהפסוק דפ' האזינו (לב, לח). אבל ראה נ"כ הרמב"ם לסהמ"צ וסי' היד שם).

(2) לא, י ואילך. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע טז. חינוך מצוה תריב.

(3) לא, יט. סהמ"צ שם מצוה יח. חינוך מצוה תריג.

(4) פתגם כ"ק מ"ח אדמו"ר (לקו"ד ח"א ח, א. ח"ד תשמו, א'). וראה של"ה חלק תושבע"פ (כלל לשונות בתחלתו). ועוד. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 629 בהערה. וש"נ.

(5) ולהעיר מהפ"י הב' ברש"י ריש פרשתנו (לא, ב ד"ה אנכי, דמשה אמר אז שלא אוכל עוד לצאת ולבוא בדברי תורה כו'.

(*) ושם. בנוגע למצות פור' שהיא מצוה רא' שונה שבתורה (וראה גם סי' השיחות תש"א ע' 46). וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 59 ואילך, בזה ש"ד קדוש החדש הוא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל (ועייניש בנוגע לזשון הרמב"ם במנין המצות בריש סי' היד בתחלתו. מצוה ראשונה ממצות עשה לידע כו"ה). לקו"ש חכ"ח ע' 174 ואילך – בזה שמצות נחלות היא מ"ע האחרונה במנין המצות דהרמב"ם.

שישראל יתקיימו בארץ כו', צריך יהושע¹⁶ (וכן המלכים¹⁷ שלאחריו) לקרוא את התורה הזאת באזני העם, "למען ישמעו... ילמדו גו' ובניהם גו' ישמעו ולמדו ליראה את ה' כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עובדים את ה' ה' ה' שמה לרשתה".

ומתורץ בפשטות מדוע נאמר זה רק כאן, כי מצוה זו נאמרה בסגנון (והיא כעין) צוואה וציווי ליהושע, באופן הנהגתו בכניסתו לארץ.

ולכן לא נאמרה מצוה זו בהמשך למצות שמיטה, שאז היא פרט במצות שמיטה בהר סיני בתחילת הארבעים שנה, אלא נאמרה כאן להדגיש ענינה – צוואה והוראה בהנהגה הרצויה של בני ישראל לאחר התיישבותם בארץ יש-ראל.

ואין להקשות שגם מצות שמיטה ענינה שעל ידה יתקיימו ישראל בארץ, וכמודגש בהתוכחה שבעון שמיטה גלו ישראל מארצם¹⁸ –

כי חלוקה וביותר מצות שמיטה ממצות הקהל: מצות שמיטה היא מצוה

לכאורה אפשר לתרץ, שבמצות הקהל נאמר "תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל", שהמלך קורא, מתחלת אלה הדברים¹⁹, ומכיון ש"התורה הזאת" לא נגמרה כתיבתה עד סמוך למיתת משה²⁰, לכן אין מקום לצוות ע"ד מצות הקהל עד אז.

אבל זהו תירוץ דחוק, כי ענין זה (א"ז פרשיות נקראות על ידי המלך) הוא רק פרט אחד ממצוה זו, וקשה לומר (ש)רק בשביל זה תתעכב אמירת מצוה זו לישראל עד לאחר אמירת שאר כל מצוות התורה²¹.

ב. ויש לבאר זה (ע"ד הפשט):

ע"פ פשוטו של מקרא, מצות הקהל היא חלק מדברי משה ליהושע, בהמשך לדבריו אליו ע"ד הכניסה לארץ – "כ"י אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע גו'", שבהמשך לזה ציווה אותו ע"ד מצות הקהל – "תקרא²² את התורה הזאת גו' הקהל את העם גו'".

כלומר, בתוך דברי הצוואה ליהושע אודות כיבוש וישוב הארץ כו', וזו ע"ד קיום התומ"צ כשיעברו את הירדן, שדוקא ע"ז יהי לבני קיום בארץ, ובהמשך לזה באה מצות הקהל, שכדי

(16) ואת"ל ש"בבוא כל ישראל לראות גו'

במקום אשר יבחר" (לא, יא) קאי גם על משכן שילה ולא רק ביהמ"ק שבירושלים (ראה לקו"ש ח"ט ע' 323 הערה 18. וש"נ) – ויהושע מת שנים רבות לאחר חלוקת הארץ (בשנת ב"א תקטז) (סדר הזוהרות ביא תקטז) היינו כשלש עשרה שנה בערך אחרי י"ד שנה דכיבוש וחילוק (ראה סדר עולם ספ"א) נתיימה מצות הקהל (כולל קריאת הפרשיות כו') בפועל ע"י יהושע במשכן שילה.

(17) וי"ל שגם מטעם זה כתב רש"י (שם, יא) המלך ה' קורא, כי כיבוש הארץ הוא ע"י המלך דוקא, כמובן בפשטות. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 323 ואילך (בביאור פרש"י זה). וש"נ.

(18) לא, יב"ג.

(19) בחוקותי כו, לדלה ופרש"י שם.

הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית" (רש"י ר"פ נציבים) ולא ציווה עוד במצות (מלבד הנ"ל בפנים).

(11) לא, יא. פרש"י שם.

(12) ראה פרש"י שם, ט.

(13) ועוד ועיקר: מצינו כמה מצות כיו"ב, ולדוגמא – הציווי ע"ד ס"ת של המלך, וכתב לו את משנה התורה הזאת" נאמר ב' שופטים (זו, יח), שגם בפשט"מ מצותו לכתוב כל התורה כולה (ראה פרש"י שם) – והרי זה נאמר ונכתב בתורה לפני גמר כתיבת כל התורה כולה.

(14) לא, ז ואילך.

(15) ראה חזקוני עה"פ: ליהושע ה' מצוה ולכך ה' קורא אותה המלך.

ויש לומר בזה בהקדם דברי הרמ"ב"סי בננוע למצות הקהל, "חייבין" ל- הכין לבם ולהקשיב אונם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה²¹ כיום שניתנה בו בסיני אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דב- רי הא-ל".

ועפ"ז מובן הטעם שנאמרה המצוה בסוף ארבעים שנה סמוך ולפני כניסתם לארץ, ולא ביחד עם שאר מצוות התורה (התלויות בארץ) – כי שאני מצוה זו בגדרה משאר מצוות התלויות בארץ: בשאר מצוות אלו, התנאי בהם דכניסה לארץ הוי רק תנאי במקום וזמן חיובן (שאין חייבים בהם במדבר כ"א בכניסתם לארץ וכו'): משא"כ מצוות הקהל, הרי זה שחיובה הוא בארץ דוקא, הוי חלק מע- צם המצוה, דכאשר יוצאים בני ממדבר

פרטית, מצות היחיד שכ"א צריך לקיים בשדה שלו, וגם את"ל שהיא (גם) מצות הציבור, הרי סו"ס מצות שמיטה היא רק מצוה פרטית שמקיימים בארץ:

משא"כ מצות הקהל שהיא מצוה כללית ביותר – "ולמדו ליראה גו' (ועד) כל הימים גו'", היינו שהיא מביאה לקיום כל המצוות וכל הימים, והיא תלויה במלך הכובש את הארץ, ע"ד כיבוש יהושע.

ג. והנה כ"ז הוא ע"פ פשוטו של מקרא, אשר (א) הכתוב, "ועתה כתבו גו'" אינו מדבר במצות כתיבת ספר תורה כ"א בכתיבת שירת האזינו, (ב) מצות הקהל באה בהמשך לדברי הצוואה ל- יהושע אודות ביאת וכיבוש הארץ כו'.

אמנם ע"ד ההלכה צריך ביאור בננוע למצוות כתיבת ס"ת (שהרי מפסוק, "ועתה כתבו לכם גו'" ילפינו מצות כתיבת ספר תורה, כנ"ל), וגם בננוע למצות הקהל אין התירוץ הנ"ל (שהיא דברי צוואה ליהושע) מספיק, ובפרט לפי הדיעות שמצוות הקהל אינה מצות המלך דוקא²².

ערך הקהל. ושו"נ. לקו"ש ח"ט שם וע' 367. ושו"נ. ועוד.

21) הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

22) לפנינו התחלת ההלכה היא, "וגרים שאינם מכירין", וכבר העירו (אנציקלופדי) תלמודית שם ע' תמו) שבדפוס רומי ר"מ וקושטא רסט נראה שאין כאן התחלת ההלכה, ולפי' תיבות, "וגרים שאינם מכירין" שייכות להתיבות בסוף הלכה שלפניו, "אע"פ שיש שם לועזות".

23) צריך בירור בגירסת, "באימה כו' ברעדה" – שלכאורה המקור בכרכות (כב, א) – אבל שם בכמה שינויים.

וראה הלשון, "באימה וביראה כו'" ברמב"ם – הל' תפלה פ"ה ה"ד (כעבד לפני רבו בתפלה): שם פ"ב ה"א (במתרגם התורה): סוף הל' ס"ת (ביושב לפני ס"ת): הל' סנהדרין פ"ג ה"ז (שיבת הדיינים). וראה לקו"ש חכ"ה ע' 71 הערה 14 ובשו"ה שם.

20) כי אף שקריאת הפרשיות היא ע"י המלך, כמפורש במשנה (סוטה מא, א. וראה רש"י שם ד"ה שנאמר) – אינו מוכרח שמצות הקהל היא מצוה דהמלך, ואדרבה, מלשון הרמב"ם (הל' חגיגה פ"ג ה"א) "מ"ע להקהיל כל ישראל" (סתם, ולא כתב שהחיוב הוא, "על המלך להקהיל" וכיו"ב) משמע דלא הוי מצות המלך. וגם בננוע לקריאת הפרשיות, הרי מזה שהרמב"ם לא הזכיר הא דמלך קורא תיכף בתחילת הפרק כשמגדיר עצם המצוה (כ"א בהלכה ג שם), משמע קצת שא"ז מעצם גדר המצוה (ואפ"ל דהוי מפני כבוד המלך וכיו"ב). וברלב"ג כאן (בהתועלת ה"ג), "המלך או הכה"ג או הנשיא בבישראל". ועד"ז באברבנאל "קרא הגדול שבעם שהוא המלך או השופט". וראה לשונו לפניו הובא לקמן הערה 34. וכ"כ במנ"ח שם מ"ע תרי"ב (ועוד) ע"ד ההלכה. וראה בכ"ז אנציקלופדי תלמודית

את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' כל הימים גו' – היינו שעיקר ההדגשה היא על יראת ה' המביאה לידי עשיית המצות: משא"כ מצות כתיבת ס"ת תוכנה הוא „ועתה כתבו גו' ולמדו את בני ישראל שימה בפייהם“, שתכלית הכתיבה היא – הלימוד²⁸.

וחילוק זה בין שתי מצות אלו – מצינו גם בהלכה, ועד שיש מזה נפק"מ למעשה:

במצות וענין הקהל כתב הרמב"ם²⁹ „מ"ע להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף כו' ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת“, והיינו שכל המעמד הגדול והקדוש הזה אינו (כ"כ) בשביל לימוד התורה (לימוד פרשיות אלו), אלא בשביל החיזוק והזירזו בקיום המצות.

וי"ל שזהו הטעם למ"ש הרמב"ם בהמשך הענין, שהכל (גם אלו שאינם מכירים כו') „חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה . . אפילו חכמים גדולים שיוודעו עים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה כו' ומי שאינו יכול לשמוע כו' שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת כו' מפי הגבורה שומעה“ – כי אין התכלית – הלימוד, אלא קבלת עול מצות.

וגם זה שמצות כתיבת ס"ת תכליתה הלימוד – נוגע לדינא, וכמ"ש הרא"ש³⁰

סיני – המקום שבו קבלו את התורה מפי הגבורה למקום אחר ושונה בתכלית: וכן עוברים מנשיאות משה (שקבל התורה מפי הגבורה) לנשיאות יהושע – צריך להיות אצלם (מזמן לזמן) מעין המעמד שניתנה בו בסיני „הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך“, לחזקם ולזרזם במצוות התורה.

ועפ"ז י"ל (מעין זה) גם במצות כתיבת ס"ת, שמפורש בה³¹ „כתבו – מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני“, והובא להלכה ברמב"ם³² במצות כתיבת ס"ת. כי זהו (תוכן) מצות כתיבת ס"ת בשל"י מותה, שגם אלו שלא היו בגופם בהר סיני בעת קבלת התורה, יהיו אצלם מעין קבלת התורה. ולכן נאמרה מצוה זו בסמיכות ליציאתם מן המדבר ומנשיאות משה.

ד. ויש לבאר הטעם שישנם שתי מצות כדי שיהי' תמיד מעין קבלת התורה בסיני:

במ"ת בהר סיני היו (בכללות) שני דברים: (א) קבלת התורה בענינה (ל"י מודה), (ב) קבלת מצותה³³.

ויש לומר, ששתי המצוות הנ"ל הן כנגד שני ענינים אלו: מצות הקהל ענינה – קבלת מצוות התורה, ומצות כתיבת ספר תורה – היא (בעיקר) בשביל לימוד התורה³⁴.

וכמפורש בכתוב שתוכן מצות הקהל הוא „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו

(24) מנחות ל, א.

(25) הל' תפילין מזוהר וס"ת רפ"ז (ה"ה) כאילו קיבלה מהר סיני. וכ"ה בסהמ"צ וחינוך שבהערה 3.

(26) וי"ל שכנגד זה אמרו ישראל וקבלו „נעשה ונשמע“ – ראה לקו"ש חכ"א ס"ע 142 ואילך.

(27) ועד שלדעת כמה פוסקים האידנא ה"ז ע"י ספרי תושב"פ וכו' – ראה לקמן בפנים.

(28) וראה חינוך מצוה תריג.

(29) הל' חגיגה רפ"ג.

(30) הלכות קטנות ריש הל' ספר תורה. וראה

גם חינוך שם. ועוד.

ויש לבאר חילוק זה בהתאם למשׁ-
נתׁל, שמצות כתיבת סׁת מטרתה לימוד
התורה, ומצות הקהל – קבלת עול
מצות:

לימוד התורה אינו שווה אצל כל
ישראל, דנוסף על החילוק באופן קיום
מצוה זו – דיש שיוצא י״ח רק ע״י
לימוד באופן דׁ, והגית בה יומם ולילהׁ
כפשוטו, ויש שיוצא י״ח בפסוק אחד
שחרית ופסוק אחד ערבית (כמבואר
בהלכות תׁת³²), הרי גם בהשגת התורה
חלוקים זמׁז, שכל אחד מבין לפי ערכו
כוׁ – ולכן מצות כתיבת סׁת, השייכת
ללימוד והשגת התורה, היא מצוה על
כל יחיד ויחיד בפׁע:

משאׁכ בנוגע לעשיית המצות הרי
„תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום
כל התורה ומצות בבחיׁ מעשהׁ³³ׁ, וכן
בענין קבלת עול מצות – היראה הׁ-
מביאה לידי עשיית המצות („ויראו גוׁ
ושמרו לעשות גוׁׁ) – דקבלת עול
מלכות שמים היא למעלה מהתחלקות
והיא שווה לכל נפש – ולכן, גם מצות
הקהל, שענינה לעורר את ישראל ליראת
השם ושמירת המצות, היא חובת הציבור,
הכולל את כל עם ישראל בשווה.

[ומצינו שני ענינים אלה במׁת גופא
– שכללות מעמד הר סיני הׁ לכל ישי-
אל כאחד, בכת אחת דוקא, לׁ יחיד³⁴

המצוה מוטלת על כל ישראל כוׁ . . כי גם הכתוב
אמר נגד כל ישראל מכלל שהׁ קורא אחד ויהׁ
נגד כל ישראל . . וראוי שהׁ הראש והגדול אשר
בעם שהוא המלך לפי שהמלך . . הוא נפש כללית
לעם ובהיותו הוא הקורא הׁ כל ישראל קורא.
וראה בפריטיות בהנשמן בהערה 20.

(35) ראה הׁל תׁת לאדהׁז פׁג הׁד-ה. שוׁע
אדהׁז ארׁח סקניׁ סׁא.

(36) לשון התניא רפמׁד.

(37) ראה זחׁג פד, ב. מדרש לקׁט יתרו כ, ב.

דמצות כתיבת סׁת שעל כל אחד ואחד
היתה „בדורות הראשונים שהיו כותבים
סׁת ולומדין בו, אבל האידנא שכותבין
סׁת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות
בו ברבים מצוה עשה היא על כל איש
מישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי
התורה ומשנה וגמרא ופירושיׁ להגות
בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה
היא ללמוד בה כדכתיב ולמדה את בני
ישראל שימה בפייהם וע״י הגמרא והפׁי
ידע פׁי המצות והדינים על בוריים לכן
הם הם הספרים שאדם מצוה לכתבםׁ³⁵.

ה. עפ״ז יובן עוד חילוק בין שתי
מצות אלו – שמצות כתיבת סׁת היא
מצות היחיד, כלשון הרמבׁם³², „מצות
עשה על כל איש ואישׁ³³ מישראל לכתוב
ספר תורה לעצמוׁ, ואילו מצות הקהל
שייכת לציבור כולוׁ³⁴, זהו תוכן המצוה
– „הקהל את העםׁ.

(31) וכן נפסק בטור ושוׁע יוׁד סיׁ ער סׁב.
וראה בארוכה לקוׁש חכׁג עׁ 18 וילך. עׁש.

(32) הׁל סׁת רפׁז.

(33) כׁה ברמבׁםׁ. וראה כלי חמדה פרשתנו
עהׁפ (אות ד) דכפל הלשון „כל איש ואישׁ (ודלא
כבריש הׁל שקלים „כל אישׁ) בא למעט שלא נימא
דהיא מצות הציבור, ובא למעט דגם בשותפות אינו
מקיים המצוה דכתיבת סׁת – (וראה פתחי תשובה
שם רׁס ער).

(34) כי גם להדיעות שהיא מצות המלך לקרות
– ראה יראים סרפׁט (ובהשלם – רסו), חינוך שם
– הׁה שייכת לציבור כולו שכולם יבואו לשמוע
(ראה יראים סרׁצ (בהשלם – תלג)). ופשיטא לפי
פשטות לשון הרמבׁם „מׁע להקהיל כוׁׁ (ועדׁז
בעוד ראשונים).

ולהעיר מתיבׁע פרשתנו לא, יא: תיקרון ית
אורייתא, שם, יב: כנושו ית עמא. וראה אברבנאל:
ומאשר אמר שיקרא את התורה הזאת ידענו שהיתה

(*) הונחק בסמׁג מׁע כד. אבל בשוׁע שם רׁס
ער, כל אישׁ ובטור שם, כל אדםׁ, ואכׁמ.

הוא משום שעיקר החידוש דמעמד הר סיני ומ"ת ה' לא בלימוד התורה ושמיעת מצוות ה', ובפרט שזה ה' גם קודם מ"ת אצל האבות כו', אלא החידוש הוא שאז ה' זה באופן של ראי', כמ"ש "וכל⁴⁵ העם רואים את הקולות גו' אתם⁴⁶ ראיתם גו'", "הראנו⁴⁷ ה"א את כבודו גו'", וזה ה' "בעבור (שע"ז דוקא באים להשלימות אשר) תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו⁴⁸".

וכידוע⁴⁹ דאינה דומה שמיעה לראי'⁵⁰, דשמיעה היא מרחוק (ולכן ביכולתה לתפוס רק דבר רוחני כמו קול וכו'ג, ונתפס רק בשמיעה – הבנה והשגה, רוחניות האדם), משא"כ ראי' היא מקרוב (ולכן ראי' תופסת בדבר גשמי, וגם פועלת על גשמיות גופו עד שהדבר הנראה מתאמת אצל הרואה), וכן ה' במ"ת, ש"כל העם רואים את הקולות" – רואים את הנשמע⁵¹, ולכן נתאמת אצל כאו"א מישראל ש, אנכי ה"א וכו'.

וי"ל שזהו הטעם שבכדי שהדור שלאחרי דור מ"ת והדורות הבאים "יראו את ה"א ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" – אינה מספיקה זכירת מעמד הר סיני – שזוכר דבר שהי' בעבר, שאז האדם הוא בריחוק מהדבר; אלא צ"ל ענין מיוחד, מצות הקהל, שכל ישראל, אנשים נשים וטף, נקהלים יחד כמו במעמד הר סיני "ויראה עצמו

(ואחז"ל³⁸ ד"אילו היו ישראלים חסרים אפילו אדם אחד" לא היו זוכים למ"ת), ולאידך ארז"ל³⁹ שאחד מהטעמים ש"עשה"ד נאמרו בלשון יחיד – הוא משום שנאמרו לכל יחיד ויחיד בפ"ע.

ויש לומר, ששני ענינים אלו באופן נתינת התורה הם בהתאם לשני הענינים שניתנו במ"ת: נתינת התורה ומצות ליש"ר אצל באופן השווה לכל – ומצד זה הרי מתן תורה הוא כולל פרטי כלל ישראל כמציאות אחת: משא"כ לימוד התורה שניתן במ"ת, הוא ככאו"א לפי ערכו.

ו. והנה הטעם והצורך לכך שמזמן לזמן (בכל שבע שנים⁴⁰) צריכים לחיות מחדש (איבערלעבן) את מעמד הר סיני בהקהל, וכן זה שכל אחד חייב לכתוב ס"ת שיהי' "כאילו קבלו מהר סיני"

– אף שכל הנשמות היו בעת מ"ת⁴¹ כמ"ש⁴² "את אשר ישנו פה . . ואת אשר איננו פה", וגם נצטוונו "רק"י השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה"א בחורב⁴³" –

(38) ראה דבר פ"ז, ח. וראה גם מכילתא יתרו יט, א.

(39) ראה פסיקתא דר"כ פ' יב. פסיקתא רבתי פכ"א. תנחומא באבער יתרו יז. רמב"ן עה"ת יתרו כ, ב.

(40) ראה אברבנאל כאן הטעם ש"לא היתה בכל שנה ושנה וגם מדי חדש בחדשו".

(41) ראה פרקי דר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. וראה גם שבת קמו, א (ובחדא"ג מהרש"א שם).

(42) נציים כט, יד.

(43) ואתחנן ד, ט"ויד.

(44) ומנא הרמב"ן בהוספותיו לספר המצות להרמב"ם מל"ת ב.

(45) יתרו כ, טו.

(46) שם, יט.

(47) ואתחנן ה, כא.

(48) יתרו שם, יז.

(49) ראה אוה"ת ואתחנן ע' סב ואילך. סה"מ

תרס"ג ע' יג ואילך. סה"מ תש"ט ע' מה ואילך.

לקו"ש ח"ו ע' 121 ואילך.

(50) מכילתא יתרו יט, ט. וראה גם ר"ה כו, א.

(51) פרש"י יתרו שם, טו ממכילתא שם.

כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה
שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע
דברי האל-ל".

וכן הוא במצות כתיבת ס"ת, שדוקא
כאשר כותבו בעצמו, שפועל בעצמו
ובמעשה שלו, אזי הוי "כאילו קבלו מהר
סיני", ע"ד הראי' דמ"ת ש(גם) הגוף
הגשמי של האדם – ה' באימה וביראה
וברתת ובזיעה⁵².

ז. אע"פ שבזמן הזה, שאין ביהמ"ק
אין מצות הקהל כפשוטה, הרי מובן,
שכשם שהוא בכל הדברים התלויים
במקדש (קרבנות וכו') – שברוחניות
ישנם גם עתה, וכמחז"ל⁵³ תפלה במקום
קרבנות תקנום, ישנו מעין זה⁵⁴ במצות
הקהל⁵⁵.

שע"י ההוספה וחזיון בהתעוררות זו
שכאור"א עושה – ע"י שמקהיל אנשים
נשים וטף השייכים אליו, ומעוררם ע"ד
לימוד התורה וקיום המצות, ובכלל –
"ליראה את ה'א", הרי זה פועל בהנך-
הלים – "נזכרים ונעשים" – ליראה כל
הימים כאילו עתה נצטווה בה מפי הגבור-
ה בתוקף הראי' דמ"ת,

ועד שזה ממחר ומורו קיום היעוד
ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים
ולירושלים בית מקדשך ביהמ"ק השלי-
שי, בביאת "המלך המשיח" שיקרא בו
את התורה הזאת, בגאולה האמתית וה-
שלימה, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ נצו"י תשל"ג)

(52) ברכות כב, א.

(53) ברכות כו, א.ב. טושו"ע (וידאדה"ז) אר"ח
סצ"ח (ס"ד).

(54) ראה לקמן ע' 215. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 17
ואילך, ע' 163 הערה 89.

(55) להעיר מאברבנאל: מכאן נשאר המנהג

בימינו שביום השמיני תג העצרת האחרון נקראים
יום שמחת תורה שבו ביום אנו משלימים את התורה
עומד הגדול שבקהל ומסיים אותה והוא בעצמו קורא
מבלי תורגמן פרשת וזאת הברכה לדמיון מעשה
המלך בזמן האלקי ההוא.

וילך ב

בה זו אינה מתוך מרירות אלא „בשמחה רבה“.

ועפ"ז צריך לומר, שדברי המוסר שבפ' וילך, אף שלפי פשוטם שייכים הם לתשובה על חטאים, מ"מ לא זו בלבד שאינם בסתירה לרגש השמחה, אלא אדרבה, הם מעוררים „שמחה רבה“.

ויש למצוא רמז לזה בכך, שעניני המוסר שבפ' וילך קשורים עם כתיבת שירת האזינו¹, דאע"פ שתוכן השירה הוא — דברי מוסר, „כדי שיחזרו העם בתשובה“², הרי היא נקראת בשם „שירה“, המורה על שמחה (ועד שפרשה זו היא משירת הלויים על הקרבן³, שאין אומרים שירה אלא על היינו) — מפני שהמוסר דפ' האזינו מביא את האדם לידי שמחה, כמשנ"ת במק"א בארוכה.

ועפ"ז יש לבאר (ע"ד הרמז) דיוק ל' רש"י בפרשתנו, בדברי המוסר — „וחרה אפי גו' ועזבתים והסתרת פני מהם גו'“⁴ — שמפרש „והסתרת פני“, „כמו שאני רואה בצרתם“:

בזה מרמז רש"י, שגם כאשר הנהגתם של ישראל גורמת ל„וחרה אפי גו'“

א. פ' וילך קוראים בכו"כ שנים בשבת (תשובה). וע"פ הידוע: שתוכן הפרשיות שקוראים בתורה שייך להזמן שקוראים אותן, צ"ל, שיש לימוד בענין התשובה בפרשה זו.

וי"ל בפשטות, שזהו שמצינו בפ' וילך כמה עניני מוסר על עזיבת ה' תומ"צ כו', שתכלית המוסר היא (לא רק) הודעת העונש על עזיבת תומ"צ, אלא לעורר את הלבבות לתשובה, באופן ש-מלכתחילה לא יבואו העונשים, כי גם אם נכשלו ישובו מדרכם הרעה.

והנה נתבאר כמה פעמים, שעיקר החידוש בעבודת התשובה דשבת (ת)ש-בה — אינו תשובה על חטאים, אלא תשובה שענינה ותוכנה (לשוב) להתקרב עוד יותר אל השם, בלשון הכתוב „וה-רוח תשוב אל האלקים אשר נתנה“, ונקראת (בזה"ר) „תשובה עילאה“, ותשו-

(1) כשחל ר"ה ביום ב' או ג' בשבוע (ראה בעה"ט ריש פרשתנו).

(2) ראה לקו"ש ח"ד (ע' 144 הערה 9) מקורות לב' השמות „שבת תשובה“, „שבת שובה“, וראה שיחות ש"ש תשד"מ, תשמ"ו.

(3) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(4) לא, טז ואילך. — וגם תחילת הפרשה, „וילך משה“, שייכת לעשיית, ע"פ המבואר בכלי יקר ריש פרשתנו, שהליכת משה היתה לזרזם על החשובה. ע"ש.

(5) ראה לקו"ש שם ע' 145 ואילך. חכ"ד ע' 23. ועוד.

(6) ובפרט, ששבת בכלל ענינה תשובה עילאה (תניא אגה"ת ספ"י. וראה בארוכה לקו"ש שם).

(7) קהלת יב, ז. וראה בארוכה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(8) רע"מ נשא כגב, א. ועוד.

(9) אגה"ת ספ"א (קא, רע"א).

(10) לא, יט (ובפרש"י שם) ואילך.

(11) רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ה. וראה לבוש

אורח (סתכ"ח ס"ה) שזהו „מפני שברוב הפעמים קורין פ' זו (האזינו) בשבת שבין ר"ה ליו"כ“.

(12) ר"ה לא, א. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ז ה"ט. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ד ע' 229 ואילך.

(13) ברכות לה, א. וש"נ.

(14) לקו"ש שם ע' 236 ואילך.

(15) לא, יז.